

РОЗВИТОК ІДЕЙ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У РЕЛІГІЙНИХ ПРАКТИКАХ НАРОДІВ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я

*Курносова К. В., аспірант, викладач кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та дошкільної освіти*

Мелітопольського державного педагогічного університету

імені Богдана Хмельницького

м. Мелітополь, Україна

У наш час перед будь-яким педагогом, класним керівником, вихователем встає ряд проблем, що стосуються процесу виховання, причина цього лежить в постійній зміні цінностей суспільства.

Труднощі в виховному процесі відносяться сьогодні до найгостріших і найактуальніших не тільки в педагогічному, але і соціальному плані проблеми. Моральне свавілля, з яким зустрілося наше суспільство в результаті так званих «реформ», чинить негативний вплив, перш за все на дітей, підлітків та молодь, що не володіють певною культурою. В обґрунтування цього факту можна навести постійно зростаючі цифри злочинності, особливо молодіжної, а також готовність багатьох людей діяти в досягненні матеріального благополуччя на межі закону і беззаконня. Та й то, що цілком законно, далеко не завжди надихає. Падіння моральності означає, по суті, зміну ціннісних орієнтацій людей під впливом різних обставин, – в тому числі і економічної невлаштованості.

Моральне виховання молоді є незаперечною і найважливішою метою будь-якого суспільства. Недоліки та упущення в моральному вихованні завдають суспільству такої недосяжної і непоправної шкоди, що при недоліках іншого характеру (наприклад, тілесного або етичного) більшої шкоди суспільству завдати неможливо. Педагогічною наукою, практикою школи накопичено значний досвід з морального виховання. У педагогічній літературі досліджувана проблематика знайшла відображення у фундаментальних дослідженнях Н.К. Крупської, Б.Т. Лихачова, А.С. Макаренка,

І.Ф. Сладковського, В.О. Сухомлинського в яких виявляється сутність основних понять теорії морального виховання, вказуються шляхи подальшого розвитку принципів, змісту, форм, методів морального виховання.

На сучасному етапі суспільство поглинене проблемами ринкових відносин, нестабільністю економіки, політичними труднощами, які руйнують соціальні зв'язки і моральні підвалини. Це веде до нетерпимості і жорстокості людей, руйнує внутрішній світ особистості.

Вирішуючи завдання виховання, необхідно взяти за основу розумне і моральне в людині, визначити ціннісні основи власної життєдіяльності, знайти почуття відповідальності за збереження моральних основ суспільства. Цьому допоможе моральне виховання.

Питання про вирішальну роль морального виховання в розвитку і формуванні особистості усвідомлювалися і ставилися в педагогіці з давніх часів. Вони зв'язувалися головним чином з тим, що тільки моральне виховання забезпечує формування в особистості добродісного характеру і доброзичливих відносин до людей. Ось що писав про це Я.А. Коменський. У своєму трактаті «Повчання вдач» він приводив вислів давньоримського філософа Сенеки: «Треба навчися спочатку добрим звичаям, а потім мудрості, бо без першого важко навчитися останнього». Там же він цитував народний вислів: «Хто встигає в науках, але відстає в добрій моралі, той більше відстає, ніж встигає».

Таку ж велику роль моральному вихованню відводив видатний швейцарський педагог-демократ Г. Песталоцці. Моральне виховання він вважав головним завданням дитячого навчального закладу. На його думку, тільки воно формує добродісний характер і співчутливе ставлення до людей.

Розробляючи питання педагогіки, моральне виховання висував на перший план німецький педагог І. Герbart. Інша справа, що відповідно до ідеалів суспільства, в якому він жив, він вкладав у поняття морального виховання насадження в дітях покірності, дисципліни і покірливого підпорядкування

авторитету влади. Він писав: «Єдине завдання виховання можна повністю висловити в одному слові: моральність».

Дуже високо оцінював моральне виховання Л.М. Толстой: «З усіх наук, які повинна знати людина, найголовніша є наука про те, як жити, роблячи якомога менше зла і якомога більше добра».

Однак з педагогів-класиків минулого найповніше і яскраво характеризував роль морального виховання в розвитку особистості К.Д. Ушинський. У статті «Про моральний елемент в вихованні» він писав: «Звичайно, освіта розуму і збагачення його пізнаннями багато принесе користі, але, на жаль, я не гадаю, щоб ботанічні або зоологічні пізнання... могли зробити гоголівського городинного чесним чиновником, і зовсім переконаний, що будь Павло Іванович Чичиков посвячений у всі таємниці органічної хімії чи політичної економії, він залишиться тим же, дуже шкідливим для суспільства пронозою...Переконані в тому, що моральність не є необхідним наслідком вченості і розумового розвитку, ми ще переконані і в тому, що... вплив моральне становить головне завдання виховання, набагато важливішу, ніж розвиток розуму взагалі, наповнення голови знаннями...»

Але якщо педагоги-класики визнавали величезну роль моральності в розвитку і формуванні особистості, тим більше значення має ця проблема в системі сучасного виховання. Ми створюємо правове суспільство з високою культурою відносин між людьми, які будуть визначатися соціальною справедливістю, совістю і дисциплінованістю. Зрозуміло, що таке суспільство обумовлює необхідність моральної вихованості кожного його члена.

Осмислюючи сутність моральності особистості, слід мати на увазі, що як синонім цього поняття найчастіше вживається термін мораль. Тим часом ці поняття необхідно розрізняти. Моральність людини трактується як сукупність її моральної свідомості, навичок і звичок, пов'язаних з дотриманням моральних норм, правил і вимог. Формування моральності, або моральної вихованості, є не

що інше, як переклад моральних норм, правил і вимог у знання, навички і звички.

Мораль як форма суспільної свідомості народжується в системі конкретно-історичних суспільних відносин, є їх духовним продуктом, сумою правил, вимог, норм, що регулюють взаємодії між людьми, їх ставлення до речей і явищ реального світу. Мораль, спираючись на силу громадської думки, використовує духовне заохочення, примушування, спонування, засудження, впливає на свідомість людей, виховує їх в дусі прийнятих в суспільстві моральних законів поведінки особистості і їх неухильне дотримання.

Моральні норми, правила і вимоги до поведінки особистості є не що інше, як вираження певних відносин, що пропонуються мораллю суспільства до поведінки і діяльності особистості в різних сферах громадського та особистого життя, а також у спілкуванні й контактах з іншими людьми.

В умовах швидко оновлюваний в країні соціальних відносин, демократизації і свободи суспільства дуже важливо, щоб сама особистість прагнула бути моральною, щоб вона виконувала моральні норми і правила не завдяки зовнішнім громадським стимулам або примусу, а в силу внутрішнього потягу до добра, справедливості, шляхетності і глибокого розуміння їх необхідності. Саме це мав на увазі Н.В. Гоголь, коли стверджував: «Розв'язати кожному руки, а не пов'язувати їх; потрібно напирати на те, щоб кожен сам себе тримав в руках, а не на те, щоб його тримали інші; щоб він був суворіше до себе в кілька разів самого закону».

Моральною потрібно вважати таку людину, для якої норми, правила і вимоги моралі виступають як її власні погляди і переконання, як глибоко осмислені і звичні форми поведінки. Точніше кажучи, в своєму справжньому значенні моральність не має нічого спільного з слухняно-механічним, змушує тільки зовнішніми обставинами і вимогами виконанням встановлених в суспільстві моральних норм і правил. Вона є не що інше, як внутрішній

категоричний імператив особистості, як спонукальних сил якого виступають її здорові суспільні потреби і пов'язані з ними знання, погляди, переконання і ідеали.

Моральне виховання здійснюється в тісній органічній єдності, по-перше, з основною (професійною) діяльністю, по-друге, з вихованням світоглядним, до якого примикають інші розвинені форми спілкування і діяльності: художньо-естетична, політична, правова і т.д.

Крім педагогічного впливу на формування моральних якостей особистості впливають багато чинників: соціальне середовище, різні види діяльності, провідні типи спілкування, статевозрілі відмінності дітей, при цьому кожен вік вносить свій внесок у формування моральної свідомості особистості; соціальна обстановка, що склалася в нашій країні, накладає відбиток на формування особистості.

Література

1. Азаров Ю.П. Мистецтво виховання / Ю.П. Азаров – М. : «Просвіта», – 1985 р.
2. Каджаспірова Г.М. Педагогіка / Г.М. Каджаспірова – М.: Гардарики, 2007, – 528с.
3. Лихачов Б.Т. Педагогіка: Курс лекцій / Навч. посібник для студентів пед.навч. закладів і слухачів ІПК і ФПК. / Б.Т. Лихачов – -е вид., перероб. і доп. – М.: Юрайт-М, 2001. – 607с.
4. Макаренко А.С. Про виховання / А.С. Макаренко – М.; Політвидання, 1990 р.
5. Подласний І.П. Педагогіка / І.П. Подласний – М.: Владос, 2005, – 574 с.
6. Рожков М.І. Теорія і методика виховання. / М.І. Рожков, Л.В. Байбородова – М. : вид. Владос. – 2004. – 382с.

7. Селіванов В.С. Основи загальної педагогіки: Теорія і методика виховання. / В.С. Селіванов – М.: Академія. – 2004. – 336с.
8. Скалеренко А.Б. Загальна педагогіка / А.Б. Скалеренко – М. : Юніті-Дана, 2006.– 479 с.
9. Харламов І.Ф. Педагогіка. / І.Ф. Харламов – М.: Гардарики, 1999. – 520 с.
10. Яновська М.Г. Моральне виховання і емоційна сфера особистості / М.Г. Яновська // Класний керівник. – 2003. – № 4 – С.24-29.